

Orsós Zsuzsanna – biológus

A nők helyzete nemcsak a tudomány világában való elfogadása volt nehéz régebben, sőt akár még most is, hanem egyszerűbb pályákon is. Szinte elfogadhatatlan volt, hogy a nők bárhol is dolgozzanak, hiszen ők csak arra kellettek, hogy gyerekeket szüljenek, gondozzák őket és a konyhában tüsténkedjenek pontosabban a háztartást vezessék. Míg a férfiember megkeresték a kenyérre való pénzt. Bár a nemi szerepek nagyrészt a 18. századra szilárdultak meg, a nők ennek ellenére nagy előrelépést értek el a tudományokban. A tizenkilencedik század végére pedig a női egyetemek elterjedése munkahelyeket biztosított a női tudósoknak és kiterjesztette a nők oktatási lehetőségeit. Mint azt mindenki tudja vagy legalábbis biztos vagyok benne, hogy már az egész világon hallották azt a nevet, hogy Marie Curie, aki fizikus és kémikus úttörő kutatást végzett a radioaktivitás területén, és első nőként kapott 1903-ban fizikai Nobel-díjat, majd ő lett az első ember, akinek másodjára is Nobel-díjat ítéltek meg csak ezúttal kémiai díjat.

Kézenfekvő lenne róla írnom ezt az esszét, hiszen vele kapcsolatban tényleg sok mindenről lehetne írni. Személy szerint, viszont egy magyar hölgyet választottam, mint azt a címben is látni, Orsós Zsuzsanna biológust. 1974. március 3-án született egy Tolna megyei beás cigány család hetedik, legkisebb gyermekeként és szegény körülmények között nőtt fel Németkénen, ahol az általános iskolát is befejezte. Ez nagy szó volt, hiszen testvérei közül ő volt az egyetlen, aki ezt megtette és utána még érettségi bizonyítványt is szerzett 1992-ben Pécsen a Hevesy György Műszaki Szakközépiskolában. Édesanyja sem írni sem olvasni nem tudott (10 évesen maga tanította meg írni, olvasni), édesapja is csak alig. Mégis sok mindent tanult tőlük. Megtanították, hogyan oldja meg, hogy ne hagyja el önmagát, legyen erős Nőként és a huszadik pofon után is fel tudjon állni. Az életre nevelték lányukat. Megmutatták, hogyan álljon helyet a munkában és otthon egyaránt. Sok interviút lehet olvasni, illetve nézni vele kapcsolatban az interneten. Egyikben említést tett arról, hogy középiskolásként sem volt még külön ágya, a testvérével kellett aludnia. Gyermekkorá gyorsnak tűnik. Testvéreivel mindig is jó kapcsolata volt, minden idejét velük és a szomszéd gyerekekkel töltötte. Sose unatkozott, pedig saját játékaik soha nem voltak. Óvodába sem szeretett járni, mivel nem tudta, hogy az ottani játékokkal hogyan is kell játszani. Nincsenek képek, videók vagy írásos emlékek, de a felső tagozatos évekre már valamivel jobban emlékszik. Egyértelmű volt számára, hogy jó tanulmányi eredményével tovább akar tanulni, illetve látta, ahogy édesanyja rengeteget dolgozott. Amikor hazaért a munkából otthon főzött majd ellátta az állatokat, gondozta a kertet. Ekkor Zsuzsa már értette és felismerte, hogy anyjának milyen kevés jutott a jóból. Ő már akkor egy kevésbé kiszolgáltatott életről álmodozott és ehhez a tanulás volt az egyetlen jó lehetősége.

14 évesen eldöntötte, hogy Pécsre megy középiskolába, ahogy azt már az előbbieken is említettem. Ez azt jelentette, hogy lánykollégiumba kellett költöznie, ami az otthoni körülmények után hatalmas változást jelentett Zsuzsa életében. Azt is elmondta, hogy az a szegénység, amiben ő felnőtt és a mostani az ég és föld, pedig a középiskola nyári szüneteit ő is kapálással töltötte, hogy szeptembertől legyen új melegítője. A kutató szerint nem lehet egyenlő esélyekről beszélni akkor, ha valaki olyan körülmények közül érkezik, ahol nincsen vezetékes víz, áram vagy aszfaltozott út. Pedig nekik is joguk lenne ahhoz, hogy tanuljanak és fejlődjenek. A szociálisan hátrányos helyzetű, nem roma gyerekekre ugyanúgy igaz ez, mint roma társaikra. Ezért Orsós Zsuzsanna cigány aktivistaként is tevékenykedik. Elmondása szerint régebben mélyen bántotta az igazságtalanság, hogy ilyen körülmények között kellett gyerekek lennie, de ma már örül, hogy ilyen is volt az életében, hiszen ez ösztönözte az iskolában, hogy megmutassa megtudja állni a helyét, mint akárcsak a többi gyerek.

„Karrierje” itt még csak idézőjelben mondanám ezt, első osztályban kezdődött, amikor is év végén könyvjutalomban részesült a tanulmányi eredménye végett. Az iskolában döbrent rá először, milyen gyönyörű egy könyv, hiszen nekik otthon sosem volt. Hatalmas öröm volt számára, mikor már letudta írni a bennük rejlő betűket illetve elsősorban eltudta olvasni mi is van odairva. Ez, ahogy mondta egy húzóerő volt számára egy pozitív visszajelzés, mely ösztönözte, hiszen harminc diákból csak öten kaptak könyvet és ő benne volt ebben az ötben. A második osztály befejeztével ugyanez történt. Azt is megemlítette, hogy azért szükség volt egy olyan tanárnőre vagy tanítóra, aki látja benne a potenciált és szintén ösztönzi. Sokszor már első osztályban beskatulyázzák a gyerekeket a felnőttek, ami nagyon rossz dolog. Ha te lány vagy akkor miért szereted a matekot? Te egy roma származású kisfiú vagy, akkor nagy eséllyel a leghátsó padban fogsz ülni, mivel rossz vagy. Hangzott el az egyik riportban, melyet vele készítettek. Ezt a mai világban véleményem szerint már igazán elengedhetnénk. A diszkriminációnak borzalmas hatásai vannak a társadalomra vagy még inkább magára az egyénre. A diszkrimináció legszélsőségesebb típusai gyakran olyan szörnyű dolgokká fejlődtek, mint a népiirtás vagy a rabszolgaság. Nyilván ma már nem ez jellemző, hanem sokkal inkább egy láthatatlan kabát egy bélyeg, amit ráhúznak az emberekre, egy megkülönböztetés, ami fizikailag is megmutatkozik. Nem éppen erőszakkal (lehetséges, hogy azzal is), de az egyén lelki világának a lerombolásával fejeződik be.

Kissé eltértem a lényegtől, ezért most szeretnék belekezdeni abba, hogy mivel is foglalkozik/foglalkozott Orsós Zsuzsanna és hogyan jutott el oda, ahova. 1994-től vegyipari technikusként dolgozott a Pécsi Orvostudományi Egyetem Közegészségtani Intézetében. Öt év

laborasszisztensi munka után határozta el, hogy továbbtanul a Szegedi József Attila Tudományegyetem Természettudományi Karának biológus szakán. Az egyetemet 2005-ben – anyagi okok miatt – Pécsen fejezte be. 2005-ben felvételizett a Pécsi Tudományegyetem Orvostudományi Karának doktori iskolájába, ahol nappali tagozatos PhD-hallgató lett. A kutatási témája a roma populáció genetikai érzékenysége a daganatok kialakulásával kapcsolatban. Persze ezt valamiből finanszíroznia is kellett. A Magyar Tudományos Akadémia ebben az évben alapította a Roma Ösztöndíjat- melyet a doktori képzésben résztvevő roma diplomások számára írtak ki és melyet az országban elsőként és egyetlenként nyert el. Doktori disszertációját a "Karcinogenezisben szerepet játszó allélpolimorfizmusok a magyarországi roma populációban" címmel írta meg. Maga a hipotézis az volt, hogy a cigány emberek körében megfigyelhető magasabb daganatos megbetegedéseket okozhatja-e a genetikai hajlam. Ha a genetikai vizsgálatok során a roma mintánkban gyakrabban találják meg a daganatos szempontból magasabb kockázatot jelentő génvariánsokat, akkor az megmagyarázná a problémát. Azonban a genotipizálás során azonos mértékben fordultak elő a magasabb és az alacsonyabb, azaz védőhatású genetikai tényezők a cigány lakosság körében. Így tehát biztos, hogy nem a genetikai hajlam, sokkal inkább az életkörülmények felelősek a korai halálozásért és a rák kialakulásáért. A kutatások szerint a genetikai hajlam 20, míg az életmód 40–50 százalékban felelős a megbetegedés kialakulásáért. Sajnos közhely, hogy a hazai cigányság egy jelentős része nagyon rossz szociális helyzetben él. Évtizedek óta nem tudnak kilépni a szegénység körforgásából. Mint ahogy arról már korábban szó volt, hogy hogyan is birkóznak meg azok a gyerekek az oktatással/közoktatással, akik ilyen környezetből jönnek, még inkább megszeretném erősíteni, hogy a szegénységben felnövő gyerekek komoly hátránnyal indulnak társaikkal szemben. Készségeik nem tudnak megfelelően kifejlődni/kiteljesedni. Nehezebben veszik az akadályokat, és ha elvégzik is az iskolát, a munkahelykeresés/megtartás komoly problémát jelent számukra. Nem a legbonyolultabb dolgokra kell gondolni. A munkahelyek többsége a városokban/nagyvárosokban található és ahhoz, hogy nap, mint nap pontosan beérjenek a munkába, albérletre vagy saját kocsira lenne szükségük. Ez sokak számára természetes, de a szegregátumokban élő családok számára még a havi távolsági bérlet is szinte kifizethetetlen. Sokszor ezek - a sokak számára láthatatlan dolgok - vannak a döntések mögött. A fiatalok jó része már a tanulást is emiatt hagyja abba. Sajnos csábítóbb 16 évesen pénzt keresni, mint tanulni. Sajnos a szülők nagy része kifejezetten örül, ha a gyerekek kimaradnak a suliból, hiszen így lesz önálló jövedelmük és nem nekik kell a létminimumból eltartani őket. És a szegénység körfolyamatának ez a csapdája. A munkahely megtartása lényegesen nehezebb az alkalmi

munkából, a napi bejelentéssel dolgozók vagy a képzetlen munkavállalók számára. Általában ők lesznek legelőször munkanélküliek. Mindemellett visszatérve az életmódra, a dohányzás, az alkoholfogyasztás, a helytelen táplálkozás, a mozgásszegénység, az elhízás, ma pedig már tudjuk, hogy a stressz és a mentális egészség hiánya is közre játszhat a rák kialakulásában. A pécsi Gandhi Gimnázium és az alsószentmártoni Tan Kapuja Buddhista Gimnáziumban is megkérdezte a gyerekeket például arról, hogy mikor ittak először alkoholt, mikor szívták el az első cigarettát, vagy épp védekeztek-e a legutóbbi szexuális együttlétkor. Megdöbbentő eredmények születtek. A fiatalok sok esetben nem tudják, hogy a dohányzás, az alkohol vagy a drogok mit okoznak a szervezetben, de legtöbbször azt sem, hogy a szexuális élet megkezdése milyen kockázatokkal jár. Ha ezt látják környezetükben, természetes, hogy ők is így élnek. Sokszor nevetnek például, amikor Zsuzsanna elmondja, hogy egy brokkoli vagy egy saláta nem rossz ízű, nagyon finom lehet köretként. De amikor kóstolót visz be egy-egy foglalkozásra, és rábeszéli őket, hogy próbálják ki, rájönnek, hogy ezt tényleg meg lehet enni. Azt is elárulta, hogy nehéz lelkiileg nem megérintődni, amikor rossz helyzetben lévőekkel beszélget. De bármennyire nem könnyű, mégis megy, mert úgy látja, egy messziről jött idegenben sokszor jobban megbíznak a gyerekek. Például, amikor egy 13 éves kislány tőle kérdezte meg, hogy mik a várandósság tünetei.

-Ilyenkor arra gondolok, milyen jó, hogy elfogadtam a meghívást, tudtam egy gyereknek segíteni. De néha úgy érzem, hogy nekem is szükségem van a motivációra, feltöltődésre. Mert nemcsak az számít, amit én mondok ezeknek a gyerekeknek, hanem az is, amit ők nekem. Ezeket az információkat a következő alkalommal igyekszem beépíteni. Sokszor látom, hogy a gyerekek tehetetlen helyzetben vannak. Hiába motiváltuk arra, hogy többet érjenek el, ha egy olyan helyen élnek, ahol nincs közvilágítás, muszáj dolgozniuk, vagy nincs támogató környezet a fejlődéshez. Ezeket sajnos nem tudok változtatni- mesélte a biológus egyik interjújában.

Ezek mellett szerepel az 50 elszánt magyar nő című könyvben. Megemlítette, hogy amikor a könyv szerkesztője megkereste őt nem akart hinni a fülének, hogy tényleg róla van szó. Ez volt az „i”-re a pont, a megerősítés, hogy amit csinál, azt mások is észreveszik és értékelik. Maga a könyv olyan inspiráló személyiségeket mutat be, akik felnőttek és gyerekek számára egyaránt példaképek lehetnek. Olyan nők mellett foglal helyet, mint Hugonnai Vilma, Fischer Annie, Zrínyi Ilona vagy Polgár Judit. Megdöbbentő volt számára, amikor megtudta, hogy a kötetben szereplők legtöbbször nem a ma élők közül kerül ki. Ahogy azt említette, sok pozitív dolog van az életében és nincs benne vágy arra, hogy többet és többet elérjen, egyszerűen szívvel lélekkel végzi a munkáját. Ami becsületos dolog, hogy számára természetes ezt az érzést másoknak is

átadni. Sok roma származású ember él a földön vagy éppen Magyarországon, ezért Zsuzsanna úgy vélekedik, hogy ő csak egy csepp a tengerben, míg mások pont, hogy azt gondolják, ő a kivétel. Nem azt, hogy más cigány emberekben is ott van a lehetőség, ők is képesek fejlődni. Ezt a fejlődést saját családján is tapasztalja, hiszen unokahúga egy üzletben, testvére pedig dadaként kezdett el dolgozni. Zsuzsa és férje dr. Kiss István kutatóorvos, a PTE Népegészségügyi Intézet vezetője együtt nevelik kamasz lányukat, aki márt teljesen más körülmények között él, mint Zsuzsa gyermekként. De fontosnak tartja tudatni lányával, hogy milyen világból származik és azt is, hogy bármikor fordulhat úgy az élet, hogy cigány származása hátrányt fog jelenteni. Arról is beszélt a biológus, hogy tapasztalata szerint láthatnak-e elég példaképet a cigány származású, nehéz körülmények között élő gyerekek, fiatalok. Úgy látja, azok, akikre felnézhetnének szülőhelyükön, sokszor nem akarnak visszatérni oda, ahonnan indultak. Véleménye szerint nincs elég példakép ott, ahol a leginkább szükség lenne rá. Minden telepére, minden utcába kellene valaki, akikre büszkék lehetnek, akiről példát vehetnek, akiknek van egy olyan sikerük, ami a többieknek is erőt ad. Ha minden iskolában lenne egy vagy kettő, akit ismernek, ott van közöttük, az megfelelő hűzóerő lenne. Mindemellett sokan még nevüket is megváltoztatják, hogy ne lehessen következtetni cigány származásukra. Pedig a fiatalabb generációnak pont, hogy látnia kéne azt, hogy ilyen háttérrel is ki lehet törni a nyomorból és igenis lehetnek sikeresek az életben, csak ösztönzésre lenne szükségük. Amikor teheti, elfogadja a megkereséseket, hiszen így minél több embernek mondhatja el személyes tapasztalatai alapján, hogy a tanulás mennyire képes megváltoztatni a helyzetüket. Előadásában mindig hangsúlyozza, hogy hosszú távon az egészségünk is függ az iskolázottságtól. Őszintén kimondja, hogy mindenki felelős a saját sorsáért, és tenni kell azért, hogy változás történjen. Ő maga is példa arra, hogy akár analfabéta szülők gyermekeként is el lehet jutni a doktori fokozatig. 2017 óta a Bogdán János Alapítvány elnöke, mely alapítványnak elsődleges célja a hátrányos helyzetű gyermekek oktatásának és motiváltságának fejlesztése, segítése.

Zsuzsanna a tökéletes példa, hogy semmi sem lehetetlen az életben csak akarni kell. Megmutatta az embereknek, hogy Ő igenis képes elérni a céljait annak ellenére is, hogy Nő és kisebbségi származású. Úgy gondolom tökéletes példakép mindenki számára és sokat tanulhatunk/tanulhatnánk Tőle.

Források: <https://pecsaktual.hu/arc/melyszegenysegbol-a-diplomaig-dr-orsos-zsuzsanna-peldaerteku-tortenete/>

https://hu.wikipedia.org/wiki/Ors%C3%B3s_Zsuzsanna

<https://elle.hu/életmod/dr-orsos-zsuzsanna-szegenysegben-nottem-fel-am-ezt-a-kifejezest-40-evvel-kesobb-atertekelttem-8144>

https://mandiner.hu/cikk/20160210_a_ciganysag_sorsa_az_iskolapadban_dol_el_orsos_zsuzsanna_interju_mandiner

<https://www.youtube.com/watch?v=0vS-ghyOAeQ>